

Nr 18

Justitieutskottets betänkande i anledning av propositionen 1974:71 med förslag till lag om ändring i rättshjälpslagen (1972:429) jämte motioner.

Propositionen

I propositionen 1974:71 har Kungl. Maj:t (justitiedepartementet) föreslagit riksdagen att anta i propositionen framlagt förslag till lag om ändring i rättshjälpslagen (1972:429).

Förslaget syftar till att öka rättshjälpsnämndernas kapacitet och att förenkla handläggningen av ärenden om rättshjälp i en del fall.

I samband med propositionen behandlar utskottet dels de vid riksdagens början väckta motionerna 1974:79, 1974:378, 1974:386 och 1974:1259 (yrkandena B och C), dels de i anledning av propositionen väckta motionerna 1974:1682 och 1974:1683. Motionsyrkandena redovisas nedan på s. 4 och 5.

Det vid propositionen fogade lagförslaget är följande.

Förslag till**Lag om ändring i rättshjälpslagen (1972: 429)**

Härigenom förordnas att 3, 4, 20 och 43 §§ rättshjälpslagen (1972:429)¹ skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse***3 §**

För handläggning av ärenden om rättshjälp finns rättshjälpsnämnder. Verksamhetsområde för rättshjälpsnämnd bestämmes av Konungen.

Rättshjälpsnämnd står under tillsyn av en centralmyndighet. Centralmyndighet är den myndighet som Konungen bestämmer.

Konungen får förordna att rättshjälpsnämnd skall vara delad i avdelningar. Vad som föreskrives om nämnd äger motsvarande tillämpning på sådan avdelning.

4 §

Rättshjälpsnämnd består av ordförande, som skall vara lagfaren och erfaren i domarvärv, samt fyra andra ledamöter. Av dessa skall två vara inom nämndens verksamhetsområde verksamma advokater, en anställd på allmän advokatbyrå och en enskilt verksam. De två övriga skall vara svenska medborgare, myndiga och bosatta inom nämndens verksamhetsområde.

Ordförande i rättshjälpsnämnd förordnas av Konungen. Centralmyndigheten utser övriga ledamöter. Av dessa utses den ledamot som skall vara enskilt verksam advokat efter förslag av Sveriges advokatsamfund och de ledamöter som ej skall vara advokater efter förslag av landsting i län inom rättshjälpsnämndens verksamhetsområde. Ingår i verksamhetsområdet kommun, som ej tillhör landstingskommun, lämnas förslag även av fullmäktige i kommunen.

För ledamot skall finnas ersättare. Bestämmelserna om ledamot äger motsvarande tillämpning på ersättare.

För ledamot skall finnas en eller flera ersättare. Bestämmelserna om ledamot äger motsvarande tillämpning på ersättare.

20 §

Sedan beslut meddelats om allmän rättshjälp, betalas därefter uppkommande kostnader av allmänna medel. Har allmän rättshjälp lämnats enligt 16 § första stycket, utgår biträdesersättningen även för

Meddelas beslut om allmän rättshjälp, betalas därefter uppkommande kostnader av allmänna medel. Av allmänna medel betalas även biträdesersättning för tiden efter det att ansökan om rättshjälp

¹ Lagen omtryckt 1973:247.

Nuvarande lydelse

denna del av uppdraget av allmänna medel.

Föreslagen lydelse

kommit in till rättshjälpsnämnden. Detsamma gäller biträdeskostnad som uppkommit före ansökningsen, om denna gjorts utan oskäligt dröjsmål och kostnaden avser ersättning till advokat eller biträdande jurist på advokatbyrå.

Har allmän rättshjälp lämnats enligt 16 § första stycket, utgår biträdesersättningen även för denna del av uppdraget av allmänna medel.

I fråga om ersättning som avses i 9 § andra stycket 7 skall rätten, i stället för att enligt 18 kap. 13 § rättegångsbalken ålägga den som beviljats allmän rättshjälp betalningsskyldighet, förklara att ersättningen utgör en kostnad för rättshjälpen.

43 §

Offentligt biträde förordnas av rättshjälpsnämnd efter ansökan av den som åtgärden avser eller anmälan av den myndighet som handlägger målet eller ärendet.

Offentligt biträde förordnas av rättshjälpsnämnd efter ansökan av den som åtgärden avser eller anmälan av den myndighet som handlägger målet eller ärendet. *I ärende hos Konungen får anmälan göras av chefen för det statsdepartement, till vilket ärendet hör, eller av tjänsteman som departementschefen bestämmer.*

Förordnande gäller även när talan fullföljes eller meddelat beslut underställes annan myndighets prövning eller saken överlämnas till annan myndighets avgörande.

Ansökan eller anmälan upptages av den rättshjälpsnämnd inom vars verksamhetsområde den som åtgärden avser är bosatt eller, i fråga om den som ej är bosatt i landet, av den rättshjälpsnämnd som Konungen bestämmer.

Ansökan eller anmälan får upptagas av annan rättshjälpsnämnd än som följer av tredje stycket, om nämnden finner särskilda skäl föreligga.

Denna lag träder i kraft en vecka efter den dag då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling. I ärende om rättshjälp, som ej avgjorts slutligt före ikraftträdandet, tillämpas 20 § i dess nya lydelse.

Motionerna

I motionen 1974:79 av herrar Johansson i Växjö (c) och Olsson i Sundsvall (c) yrkas att riksdagen hos Kungl. Maj:t anholder om förslag till sådan ändring av rättshjälpslagen (1972:429) att rättshjälp skall kunna utgå enligt de allmänna reglerna även till näringsidkare som ej är juridisk person.

I motionen 1974:378 av herr Börjesson i Falköping (c) yrkas att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär förslag om täckning med allmänna medel, helt eller delvis, av motpartskostnad i rättegång.

I motionen 1974:386 av herr Winberg m. fl. (m) yrkas att riksdagen ger Kungl. Maj:t till känna 1. att sådana bestämmelser bör införas i rättshjälpslagen som ger näringsidkare möjlighet att erhålla rättshjälp även i angelägenhet som har samband med hans näringsverksamhet, 2. att reglerna om rättshjälp bör utformas så att denna kan täcka även kostnad för särskilt utsedd skiftesman, 3. att en förbättrad och sakligt korrekt information om rättshjälpsreformen bör komma till stånd, 4. att ändrade regler som möjliggör smidigare beslut om rättshjälp och offentligt biträde bör komma till stånd.

I motionen 1974:1259 av herrar Ullsten (fp) och Jonsson i Mora (fp) yrkas såvitt nu är i fråga att riksdagen beslutar dels anta sådan ändring i rättshjälpslagen att den som är berövad friheten, eller mot vilken förslag om frihetsberövande har väckts, erhåller en ovillkorlig rätt att på begäran få offentligt biträde (yrkande B), dels som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad som i motionen anförts om minskad restriktivitet i tillämpningen av bestämmelserna om rättshjälp genom offentligt biträde och om offentligt biträde i socialförsäkringsmål (yrkande C).

I motionen 1974:1682 av herr Hugosson (s) yrkas att riksdagen vid behandlingen av propositionen 1974:71 beslutar att bestämmelsen i 31 § andra stycket rättshjälpslagen (1972:429) utgår.

I motionen 1974:1683 av herrar Lövenborg (vpk) och Israelsson (vpk) yrkas att riksdagen beslutar att 20 § rättshjälpslagen (1972:429) får följande som motionärernas förslag betecknade lydelse:

Kungl. Maj:ts förslag

Meddelas beslut om allmän rättshjälp, betalas därefter uppkommande kostnader av allmänna medel. Av allmänna medel betalas även biträdesersättning för tiden

Motionärernas förslag

20 §

Meddelas beslut om allmän rättshjälp, betalas därefter uppkommande kostnader av allmänna medel. Av allmänna medel betalas även biträdesersättning för tiden

Kungl. Maj:ts förslag

efter det att ansökan om rätts-hjälp kommit in till rättshjälps-nämnden. Detsamma gäller biträdeskostnad som uppkommit före ansökningen, om denna gjorts utan oskäligt dröjsmål och kostna-den avser ersättning till advokat eller biträdande jurist på advokat-byrå.

Har allmän — — — — — allmänna medel.

1 fråga — — — — — för rättshjälpen.

Motionärernas förslag

efter det att ansökan om rätts-hjälp kommit in till rätts-hjälpsnämnden. Detsamma gäller biträdeskostnad som uppkommit före ansökningen, om denna gjorts utan oskäligt dröjsmål och kostna-den avser ersättning till advokat, biträdande jurist på advokatbyrå eller annan som förordnas till bi-träde.

Utskottet*Inledning*

Åren 1972–1973 beslöt riksdagen en genomgripande reform av samhällets rättshjälp, se prop. 1972:4, JuU 1972:12, rskr 1972:205, prop. 1972:132, JuU 1973:1, rskr 1973:21 och prop. 1973:74, JuU 1973:19, rskr 1973:169. Reformen regleras främst i den nya rättshjälps-lagen (1972:429), som trädde i kraft den 1 juli 1973.

Enligt det nya systemet för rättshjälp kan rättshjälp i princip lämnas var och en i varje rättslig angelägenhet, där behov av bistånd föreligger, oavsett om angelägenheten skall behandlas vid domstol eller vid annan myndighet eller om den inte alls skall prövas av myndighet. Lagen skiljer mellan fyra slag av rättshjälp, nämligen allmän rättshjälp, rättshjälp åt misstänkt i brottmål, rättshjälp genom offentligt biträde samt rådgivning.

Allmän rättshjälp kan lämnas i fråga om varje rättslig angelägenhet där behov av sådant bistånd föreligger, såvida inte rättshjälp skall utgå i annan form. Hjälpen innebär att staten betalar kostnaderna i ärendet, bl. a. kostnad för biträde, under förutsättning att den rättssökande själv bidrar till kostnaden efter förmåga enligt vissa normer. Rättshjälp åt misstänkt i brottmål innefattar bl. a. förordnande av offentlig försvarare. Rättshjälp genom offentligt biträde förekommer i vissa i lagen särskilt angivna förvaltningsärenden som rör den personliga rörelsefriheten eller den kroppsliga integriteten. Rättshjälp kan slutligen utgå i form av rådgivning, som innebär rätt att mot en avgift om f. n. 60 kronor få göra en kortare konsultation hos advokat eller biträdande jurist på advokat-byrå.

Inom ramen för rättshjälpen har inrättats ett antal allmänna advokat-byråer, vilkas advokater eller biträdande jurister lämnar rättshjälp. Rättshjälp lämnas emellertid också av advokat eller biträdande jurist vid enskild advokatbyrå. I vissa fall får även annan person lämna rättshjälp.

De administrativa uppgifterna på rättshjälpsområdet sköts regionalt av särskilda rättshjälpsnämnder. Det finns sex sådana nämnder. För tillsyn över verksamheten vid rättshjälpsnämnder och allmänna advokatbyråer

och för samordning av uppgifterna inom rättshjälpsområdet finns en centralmyndighet. Som sådan fungerar domstolsväsendets organisationsnämnd, DON.

Beslut som rör allmän rättshjälp meddelas i regel av rättshjälpsnämnd. Fråga om ersättning till biträde i mål eller ärende vid allmän domstol prövas dock av domstolen. Även beslut som rör rättshjälp åt misstänkt i brottmål meddelas av den domstol som handlägger själva målet. Beslut angående rättshjälp genom offentligt biträde meddelas däremot alltid av rättshjälpsnämnd.

Beslut som meddelats av rättshjälpsnämnd kan överklagas till centralmyndigheten. För prövning av sådana besvär finns en särskild besvärsnämnd inrättad inom DON. Mot DON:s beslut får talan inte föras. Har allmän domstol meddelat beslut rörande rättshjälp kan det överklagas till högre rätt enligt rättegångsbalkens bestämmelser.

Förslagens huvudsakliga innehåll

Det nya systemet för rättshjälp har tillämpats sedan den 1 juli 1973. Mot bakgrund av erfarenheter som redan vunnits av systemets tillämpning föreslås i propositionen vissa smärre ändringar i lagstiftningen i frågor där speciella olägenheter visat sig föreligga. Med hänsyn till att det uppkommit arbetsbalanser och dröjsmål med behandlingen av ärenden hos vissa rättshjälpsnämnder föreslås sålunda bl. a. lagändringar syftande till en förstärkning av rättshjälpsnämnderna. Ändringarna – i 3 § och 4 § tredje stycket rättshjälpslagen – gör det möjligt att förordna att rättshjälpsnämnd skall vara indelad i avdelningar samt att bestämma antalet ersättare för ledamot i rättshjälpsnämnd till flera än en.

I propositionen behandlas också rättshjälpslagens reglering av frågan om ersättning för kostnad som uppkommit innan beslut om allmän rättshjälp meddelats. I detta hänseende läggs förslag fram till sådan jämkning av 20 § att ersättning i viss utsträckning skall kunna utgå också för kostnad avseende tid före beslutet om allmän rättshjälp. En mera vidsträckt möjlighet till ersättning föreslås i den i anledning av propositionen väckta motionen 1974:1683. Spörsmålet tas också upp i motionen 1974:386 (yrkande 4).

I propositionen föreslås slutligen att 43 § kompletteras med en bestämmelse enligt vilken anmälan om behov av offentligt biträde i ärende hos Kungl. Maj:t får göras av departementschef eller tjänsteman som departementschefen bestämmer.

I den i anledning av propositionen väckta motionen 1974:1682 yrkas upphävande av den i 31 § andra stycket intagna bestämmelsen enligt vilken ena maken i vissa fall kan åläggas att betala statsverket hälften av kostnaderna för allmän rättshjälp som andra maken åtnjutit vid gemensam ansökan om boskillnad eller äktenskapsskillnad.

Övriga motionsyrkanden avser främst skilda spörsmål som behandlades vid rättshjälpsreformens antagande. I motionerna 1974:79 och 1974:386 (yrkande 1) tas sålunda upp frågan om rättshjälp åt näringsid-

kare. I den sistnämnda motionen tas vidare upp bl. a. frågan om täckning av kostnad för särskilt förordnad skiftesman (yrkande 2) samt handlägningsordningen då det gäller förordnande av offentligt biträde (yrkande 4). I motionen framställs också ett yrkande om förbättrad information (yrkande 3). Spörsmålet rörande kostnadsansvaret för motparts rättegångskostnad tas upp i motionen 1974:378. I motionen 1974:1259 framställs yrkanden som främst syftar till en ökad användning av institutet offentligt biträde.

Den i propositionen föreslagna lagen om ändring i rättshjälpslagen föreslås träda i kraft en vecka efter den dag då lagen utkommit från trycket.

Allmänna synpunkter

Som ovan antytts gäller de i propositionen framlagda förslagen förbättringar av rättshjälpslagen på vissa begränsade områden, där redan nu – efter mindre än ett års tillämpning – olägenheter visat sig föreligga, medan flera av motionsförslagen har en mera vittgående syftning. Vad gäller en mera genomgripande översyn av lagen vill utskottet peka på att departementschefen i propositionen förutskickar att en sådan bör komma till stånd sedan tillräckliga erfarenheter vunnits av tillämpningen. Utskottet kan i princip ställa sig bakom tanken att man inte för närvarande genom mera omfattande ändringar i rättshjälpslagens uppbyggnad bör föregripa en mera samlad bedömning av utvecklingen på rättshjälpsområdet. Hinder bör dock enligt utskottets mening inte föreligga att redan nu ompröva tidigare ställningstaganden om olägenheter visat sig föreligga eller eljest särskilda skäl för omprövning är för handen.

I det följande tar utskottet till närmare behandling upp propositionens förslag till ändrad lydelse av 20 § samt de spörsmål i övrigt som berörs av föreliggande motionsyrkanden. Övriga i propositionen framlagda förslag tillstyrks utan vidare yttrande.

Ersättning för kostnad som uppkommit före beslut om allmän rättshjälp, m. m.

Enligt 20 § rättshjälpslagen gäller vid allmän rättshjälp efter beslut av rättshjälpsnämnd att endast kostnad som uppkommit efter det att beslut om allmän rättshjälp meddelats ersätts av allmänna medel. I lagstiftningsärendet har DON i skrivelse den 23 november 1973 påpekat att en strikt tillämpning av den i 20 § fastlagda principen är ägnad att leda till olägenheter av skilda slag i den praktiska tillämpningen. En konsekvens anges vara att, sedan ansökan om allmän rättshjälp upprättats, biträdet måste avbryta arbetet i ärendet och avvakta besked från rättshjälpsnämnden innan han vidtar fortsatta åtgärder. Härav följer praktiska olägenheter för klienten och onödig omgång för advokatbyråerna, varjämte fara för rättsförlust kan uppkomma genom att brådskanie, i

saken nödvändiga åtgärder måste anstå till dess rättshjälpsnämnden meddelat sitt beslut.

Mot den nu angivna bakgrunden föreslås i propositionen att huvudregeln i 20 § första stycket ändras så att, utöver kostnad som uppkommit efter beslutet om allmän rättshjälp, biträdesersättning även för tiden efter det att ansökan om rättshjälp kommit in till rättshjälpsnämnden betalas av allmänna medel, såvida beslut om allmän rättshjälp meddelas. Vidare föreslås en bestämmelse enligt vilken även biträdeskostnad som uppkommit före ansökningen skall betalas, om ansökan gjorts utan oskäligt dröjsmål och kostnaden avser ersättning till advokat eller biträdande jurist på advokatbyrå.

De ovan berörda praktiska olägenheterna påtalas också i den under allmänna motionstiden i år väckta motionen 1974:386, vari bl. a. framställs yrkande om att riksdagen bör ge Kungl. Maj:t till känna att ändrade regler som möjliggör smidigare beslut om rättshjälp bör komma till stånd (yrkande 4 delvis). Yrkande om en mera vidsträckt möjlighet till ersättning än vad Kungl. Maj:ts förslag innebär framställs i den i anledning av propositionen väckta motionen 1974:1683. Motionärerna framlägger förslag till sådan lydelse av 20 § första stycket att den föreslagna rätten till retroaktiv ersättning för biträdeskostnad som uppkommit före ansökningen skall gälla inte bara för advokat och biträdande jurist på advokatbyrå utan även för annan som förordnas till biträde.

Enligt utskottets mening har behovet av en smidigare reglering av frågan om ersättning för kostnad som uppkommit före beslut om allmän rättshjälp på ett övertygande sätt påvisats av DON och i motionen 1974:386. Utskottet ställer sig därför positivt till en utvidgning av möjligheterna till ersättning. Genom en sådan ändring bringas också rättshjälpslagens bestämmelser i närmare överensstämmelse med den ordning som hade utvecklats i praxis vid tillämpningen av den tidigare gällande lagen om fri rättegång. När det gäller det i motionen 1974:1683 framställda önskemålet att den nya bestämmelsen om retroaktiv ersättning bör göras tillämplig även på annat biträde än advokat och biträdande jurist på advokatbyrå, bör enligt utskottets mening till en början slås fast att propositionens förslag innebär att biträdesersättning för tiden efter det att ansökan om rättshjälp kommit in till rättshjälpsnämnden skall betalas av allmänna medel, oavsett om den som förordnas till biträde är advokat, biträdande jurist på advokatbyrå eller annan som enligt 21 § kan förordnas till biträde. Som departementschefen anför synes härigenom behovet för även andra än advokater och motsvarande, t. ex. ombudsmän hos partsorganisation på hyres- eller arbetsmarknaden, att inom rättshjälpens ram kunna vidta vissa brådskande åtgärder vara i huvudsak tillgodosett. Vidare är att märka att möjligheten att lämna rättshjälp i form av rådgivning och allmän rättshjälp utan beslut av rättshjälpsnämnd har begränsats till advokater och deras biträdande jurister. Om möjligheten att av allmänna medel ersätta biträdeskostnad som uppkommit före ansökningen ges generell tillämpning, skulle det vid rättshjälpslagens

tillkomst avsedda inbördes förhållandet mellan olika slag av rättshjälp rubbas i inte oväsentlig mån. Det kan också som departementschefen vidare framhåller befaras att även annan än advokat och biträdande jurist på advokatbyrå formlöst skulle komma att lämna sådant bistånd som avses med rådgivning eller allmän rättshjälp i förhoppning att bli förordnad till biträde och få ersättning av allmänna medel.

Mot bakgrund av det anförda och då man, som utskottet ovan uttalat, inte för närvarande bör fatta beslut om mera ingripande förändringar i rättshjälpslagens uppbyggnad, bör enligt utskottets mening nu den i propositionen föreslagna lösningen väljas. Spörsmålet om en i enlighet med önskemålen i motionen 1974:1683 utvidgad möjlighet till ersättning för kostnader som uppkommit före ansökningen bör emellertid enligt utskottets mening tas upp till prövning i samband med den samlade bedömning av utvecklingen på rättshjälpsområdet som utskottet förutskickat i det föregående. Utskottet avstyrker således bifall till motionen 1974:1683. Med den av utskottet här förordade ändringen i 20 § saknas skäl till någon riksdagens åtgärd i anledning av motionen 1974:386 i nu behandlad del (yrkande 4 delvis).

Vad beträffar den i samma motion framförda kritiken såvitt gäller dröjsmål med utbetalning av ersättning som fastställts av domstol (yrkande 4 delvis) vill utskottet rent allmänt uttala att en reform av den storlek som det nya rättshjälpsystemet representerar knappast torde kunna genomföras utan att en del praktiska problem uppstår i inledningskedet. Till stor del torde de av motionärerna påtalade bristerna bottna i initialsvårigheter som faller bort sedan effektiva handlägningsrutiner inarbetats. Vidare vill utskottet nämna att DON i en skrivelse till justitiedepartementet framhållit angelägenheten av att tillerkänd biträdesersättning utbetalas så snabbt som möjligt. I anledning härav kommer innevarande vår vissa ändringar att vidtas i rättshjälpskungörelsen i syfte att ernå en snabbare ordning vid utbetalning av biträdesersättning. Med hänsyn till att de önskemål som ligger bakom motionen sålunda torde komma att bli i huvudsak tillgodosedda saknas även i denna del skäl till någon riksdagens åtgärd i anledning av motionen 1974:386 (yrkande 4 delvis).

Rättshjälp åt näringsidkare

Enligt rättshjälpsreformen gäller bl. a. den begränsningen i tillämpningsområdet för allmän rättshjälp att sådan inte får lämnas näringsidkare i angelägenhet som har samband med hans näringsverksamhet om inte särskilda skäl föreligger för rättshjälp med hänsyn till hans ekonomiska förhållanden eller sakens beskaffenhet.

Den angivna inskränkningen i möjligheterna till allmän rättshjälp kritiserar i motionerna 1974:79 och 1974:386. Bl. a. mot bakgrund av hittills vunna erfarenheter av rättshjälpslagens tillämpning och under åberopande av i huvudsak samma skäl som anfördes motionsvägen vid rättshjälpsreformens antagande framställs i motionerna yrkanden som

syftar till att näringsidkare i ökad utsträckning bör beredas möjlighet till rättshjälp i angelägenhet som har samband med hans näringsverksamhet. I motionen 1974:79 yrkas sålunda att riksdagen hos Kungl. Maj:t anholder om förslag till sådan ändring av rättshjälpslagen att rättshjälp skall kunna utgå enligt de allmänna reglerna även till näringsidkare som ej är juridisk person, och i motionen 1974:386 (yrkande 1) hemställs att riksdagen bör ge Kungl. Maj:t till känna att sådana bestämmelser bör införas i rättshjälpslagen som ger näringsidkare möjlighet att erhålla rättshjälp även i angelägenhet som har samband med hans näringsverksamhet.

Vid tidigare ställningstaganden till frågan om i vilken utsträckning rättshjälp bör kunna meddelas näringsidkare har utskottet anslutit sig till de principer som ligger bakom den nu gällande ordningen (JuU 1972:12 och JuU 1973:1). Utskottet har emellertid samtidigt gett uttryck för tanken att det kan finnas skäl att följa utvecklingen med uppmärksamhet och att ånyo överväga frågan sedan erfarenheter vunnits av det nya systemets tillämpning.

I ärendet har utskottet haft tillgång till uppgifter rörande omständigheterna i ett antal avgöranden av DON:s besvärsnämnd i frågor om rättshjälp åt näringsidkare. Av det föreliggande materialet torde, bl. a. med hänsyn till dess relativt begränsade omfattning, inte till belysning av motionsspörsmålet kunna dras några säkra slutsatser rörande nämndens praxis. Det kan dock vara berättigat att, i likhet med vad som görs i motionen 1974:79, hävda att det föreligger vissa gränsdragningsproblem. Utskottet har särskilt fäst sig vid svårigheterna att avgöra om sökandens ekonomiska förhållanden är sådana att de motiverar slutsatsen att särskilda skäl föreligger för rättshjälp. Bl. a. uppstår ofta gränsdragningsproblem i sådana fall då sökandens nettointäkt av sin rörelse är liten men omsättningen i rörelsen är relativt hög. Även frågan huruvida sökanden är att anse som näringsidkare liksom andra spörsmål synes ofta bereda problem i den praktiska tillämpningen.

Med beaktande av det anförda och då som utskottet uttalat i samband med rättshjälpsreformens antagande frågan om rättshjälp åt näringsidkare kan behöva övervägas på nytt, vill utskottet inte motsätta sig motionärernas önskemål att spörsmålet tas upp till omprövning. För en sådan omprövning bör enligt utskottets mening inte läggas fast några bestämda riktlinjer. Det är emellertid uppenbart att de särskilda problemen för mindre och medelstora företagare liksom den statsfinansiella aspekten måste ägnas särskild uppmärksamhet. Huruvida omprövningen skall företas i samband med den samlade bedömning av utvecklingen på rättshjälpsområdet som departementschefen förutskickat eller om den skall äga rum i särskild ordning bör överlätas åt Kungl. Maj:t att avgöra. Utskottet utgår emellertid från att omprövningen i nu förevarande del kommer till stånd utan onödigt dröjsmål. Vad utskottet sålunda i anledning av motionerna 1974:79 och 1974:386 (yrkande 1) uttalat bör ges Kungl. Maj:t till känna.

Kostnader för särskilt förordnad skiftesman

I motionen 1974:386 yrkas att riksdagen ger Kungl. Maj:t till känna att reglerna om rättshjälp bör utformas så att rättshjälpen kan täcka också kostnad för särskilt utsedd skiftesman (yrkande 2).

Spörsmålet behandlades av utskottet i anledning av motioner i samband med rättshjälpsreformens antagande (JuU 1972:12). Utskottet uttalade då att man borde överväga införandet av kompletterande regler, enligt vilka ersättning till skiftesmän i princip betalas av allmänna medel. Frågan huruvida en lösning skulle sökas inom rättshjälpslagens ram eller om man skulle införa en reglering med någon form av offentlig skiftesman, vars arvode kunde stanna på statsverket, borde enligt utskottet övervägas ytterligare inom Kungl. Maj:ts kansli. Förslag i ämnet borde föreläggas riksdagen, om möjligt i sådan tid att kompletterande bestämmelser kunde träda i kraft samtidigt med rättshjälpsreformen i övrigt.

I ett svar den 4 april i år på en enkel fråga av herr Svensson i Malmö har justitieministern uttalat att spörsmålet övervägs inom justitiedepartementet samt att han räknar med att ställning kan tas till frågan under år 1974.

Under hänvisning till sitt uttalande år 1972 vill utskottet i anledning av det nu framställda yrkandet i motionen 1974:386 erinra om vikten av att frågan om en tillfredsställande reglering av kostnadsansvaret för särskilt utsedd skiftesman bringas till en snar lösning. Vad utskottet uttalat bör ges Kungl. Maj:t till känna.

Kostnadsansvaret för motparts rättegångskostnader

I motionen 1974:378 hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t skall begära förslag om täckning med allmänna medel, helt eller delvis, av motpartskostnad i rättegång.

Enligt rättegångsbalkens huvudstadgande om rättegångskostnader i tvistemål skall part som tappar målet ersätta motparten dennes rättegångskostnad om ej annat är stadgat. Även part som hade rättshjälp enligt lagen om fri rättegång ålades betalningsskyldighet för motpartens kostnader enligt kostnadsreglerna i rättegångsbalken. Rättshjälpsreformen har inte inneburit någon ändring av denna ordning. Inte heller har införts regler som ger vinnande part möjlighet att få ersättning av statsverket för kostnader vilka ålagts tappande motpart som har rättshjälp men saknar förmåga att utge kostnaderna.

Spörsmålet om kostnadsansvaret för vinnande motparts rättegångskostnader behandlades av utskottet i anledning av en motion i samband med rättshjälpsreformens antagande (JuU 1972:12). Utskottet framhöll då att den i rättegångsbalken föreskrivna skyldigheten för förlorande part att ersätta motpartens rättegångskostnader är av stor betydelse som ett korrektiv mot oöverlagda processer. En lösning som innebär att även dessa kostnader skulle ersättas genom rättshjälpen kunde enligt utskottet

befaras medföra ett ökat antal omotiverade rättegångar. Eftersom det självfallet är av stor vikt att sådana rättegångar inte förs med stöd av allmänna medel anslöt sig utskottet, som även åberopade den allmänna kostnadsaspekten, till den av departementschefen och av flertalet remissinstanser omfattade meningen att rättshjälpen inte kunde utsträckas till att också omfatta betalningsskyldighet för motparts rättegångskostnad. Det behov som den enskilde kan ha att skydda sig mot sådan betalningsskyldighet fick i stället tillgodoses utanför rättshjälpens ram. En möjlighet härtill erbjöd enligt utskottet de rättsskyddsförsäkringar försäkringsbolagen tillhandahåller.

Utskottet finner ej anledning att gå ifrån den bedömning som sålunda gjordes vid rättshjälpsreformens antagande. Ett särskilt skäl härför utgör den lag om rättegången i tvistemål om mindre värden som riksdagen antog föregående år och vars främsta syfte är att nedbringa parternas processkostnader. De kostnader som den förlorande enligt den lagen kan åläggas att ersätta motparten är starkt begränsade (se JuU 1973:36), och de nya reglerna, som träder i kraft den 1 juli i år, kan i inte obetydlig utsträckning förväntas komma att tillgodose det syfte som ytterst uppbär nu ifrågasvarande motion. Mot denna bakgrund avstyrker utskottet bifall till motionen 1974: 378. Med hänsyn till motionsspörsmålets vikt vill utskottet dock understryka att både frågan om ansvaret för motparts rättegångskostnad som ett korrektiv mot oöverlagda processer och frågan om ersättning av statsverket för kostnad som inte kunnat tas ut av förlorande part som har rättshjälp bör – såsom utskottet uttalade år 1972 – följas med uppmärksamhet.

Makes skyldighet att i vissa fall betala hälften av kostnaden för andra makens rättshjälp

Vinner makar efter gemensam ansökan boskillnad eller äktenskapskillnad och har ena maken haft rättshjälp i målet skall domstolen enligt 31 § andra stycket rättshjälpslagen ålägga andra maken att betala statsverket hälften av kostnaderna för rättshjälpen, om det inte med hänsyn till omständigheterna är obilligt.

I motionen 1974:1682 yrkas att riksdagen beslutar att det berörda stadgandet i 31 § andra stycket rättshjälpslagen utgår. Till stöd för yrkandet åberopar motionären bl. a. det förhållandet att make, som motsätter sig ett yrkande från andra maken om äktenskapsskillnad eller underhåll och därigenom föranleder att målet tas upp till rättegång samt därefter inför rätten medger yrkandet, inte blir återbetalningsskyldig på det sätt som gäller vid gemensam ansökan. Vidare anför motionären att återbetalningsskyldigheten enligt 31 § andra stycket kan komma att gälla ett större belopp än det kostnadsbidrag som maken skulle utgett om han själv haft allmän rättshjälp.

Utskottet vill till en början i anledning av motionen erinra om att bestämmelsen i 31 § andra stycket i sak motsvarar ett stadgande som fanns i den tidigare gällande lagen om fri rättegång. Detta stadgande

infördes genom lagändring år 1944 i syfte att råda bot på det dessförrinnan rådande missförhållandet att då två makar i olika ekonomisk ställning ansökte om skillnad och bara den ene hade fri rättegång den andre i stort sett kom i åtnjutande av medsökandens förmåner och besparades alla utgifter även när han var i stånd att bära dem (prop. 1944:12, 1LU 1944:9). Även om de tankegångar som låg bakom införandet av bestämmelsen år 1944 alltså framstår som bärande, hyser utskottet en viss förståelse för motionärens kritiska inställning. Det sagda gäller särskilt den konsekvensen av den nuvarande ordningen, att make i vissa fall kan åläggas att återbetala ett större belopp än det kostnadsbidrag som han skulle betala om han själv haft rättshjälp. Spörsmålet, som inte kan bedömas isolerat, hör enligt utskottets mening till de frågor som bör ingå i den samlade översyn av rättshjälpslagen som utskottet förutskickat i det föregående. Utskottet utgår från att frågan aktualiseras i samband med denna översyn utan särskild åtgärd från riksdagens sida. Med hänsyn härtill avstyrker utskottet bifall till motionen 1974:1682.

Vissa frågor om offentligt biträde

Som förut nämnts kan rättshjälp utgå i form av rättshjälp genom offentligt biträde i vissa mål och ärenden på förvaltningsområdet. Det gäller här ärenden som angår den personliga rörelsefriheten eller integriteten huvudsakligen inom mentalsjukvården, nykterhetsvården, barnavården och kriminalvården samt på utlänningslagstiftningens område. Ersättning till offentligt biträde utgår av allmänna medel och den som fått hjälp av offentligt biträde är inte återbetalningsskyldig för ersättningen. Offentligt biträde förordnas av rättshjälpsnämnd efter ansökan av den som åtgärden avser eller efter anmälan av den myndighet som handlägger det mål eller ärende vari frågan om biträdesförordnande uppkommit. Enligt 42 § rättshjälpslagen skall offentligt biträde utses för den som åtgärden avser om det behövs för tillvaratagande av hans rätt. Vid behovsprövningen skall enligt lagrummet särskilt beaktas om det i väsentligt hänseende lämnats motstridiga sakuppgifter under utredningen eller om betydelsefulla sakförhållanden i övrigt är oklara.

I motionen 1974:1259 yrkas dels att riksdagen beslutar sådan ändring i rättshjälpslagen att den som är berövad friheten eller vars frihetsberövande är ifrågasatt erhåller en ovillkorlig rätt att på begäran få offentligt biträde (yrkande B), dels att riksdagen som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad i motionen anförts om minskad restriktivitet i tillämpningen av bestämmelserna om rättshjälp genom offentligt biträde och om offentligt biträde i socialförsäkringsmål (yrkande C). I motionen 1974:386 yrkas att riksdagen skall ge Kungl. Maj:t till känna att ändrade regler som möjliggör snidigare beslut om offentligt biträde bör komma till stånd (yrkande 4 delvis).

Den i motionen 1974:1259 upptagna frågan om vilken betydelse som bör tillmätas det förhållandet att den enskilde är eller kan bli berövad friheten i ärende där rättshjälp genom offentligt biträde kan förekomma

(yrkande B) behandlades av utskottet i anledning av motioner i samband med rättshjälpsreformens antagande (JuU 1973:1). Som utskottet då underströk måste beaktas att förhållandena i de olika fall där denna form av rättshjälp står till buds är mycket skiftande; ibland är det fråga om mycket kortvariga omhändertaganden medan i andra fall, t. ex. vid överprövning i högre instans, den enskilde kan vara berövad friheten under hela förfarandet. Det bör också, som utskottet vidare framhöll, beaktas att frihetsberövande på de områden där offentligt biträde kan förordnas som regel inte innebär en sådan isolering och begränsning i rörelsefriheten som t. ex. vid anställande eller häktning. Jämförelsen i motionen med brottmålsprocessen och rättegångsbalkens bestämmelser om ovillkorlig rätt till offentlig försvarare, då sådana tvångsmedel tillgrips, är därför redan av detta skäl missvisande. Än mer haltar jämförelsen om man beaktar de grundläggande skillnaderna mellan förvaltnings- och brottmålsprocessen. I förvaltningsförfarandet har vederbörande myndighet ett direkt ansvar för utredningen och skyldighet att på ett särskilt sätt tillvarata den enskildes intressen. En ovillkorlig rätt till offentligt biträde så snart den enskilde är berövad friheten skulle därför, som utskottet framhöll, många gånger medföra att offentligt biträde förordnades i fall där sådant biträde uppenbarligen är onödigt och över huvud taget föra alltför långt. Med hänsyn till att tillämpningsområdet för förordnande av offentligt biträde huvudsakligen omfattar mål och ärenden, där fråga är om tvångsåtgärder som starkt begränsar den enskildes rörelsefrihet, innebär motionsförslaget om en ovillkorlig rätt till offentligt biträde då den enskilde är eller kan komma att bli berövad friheten i själva verket att i det helt övervägande antalet fall offentligt biträde skulle förordnas så snart den enskilde begär det. En sådan ordning kan utskottet inte, nu lika litet som föregående år, ställa sig bakom.

Vad gäller tillämpningen av den gällande ordningen delar utskottet i viss mån motionärernas uppfattning om behovet av en minskad restriktivitet (yrkande C delvis). Som framgår av handlingarna i ett hos Kungl. Maj:t av statens invandrarverk i år anhängiggjort ärende rörande vidgade möjligheter till offentligt biträde, vari bl. a. DON avgivit yttrande, torde på sina håll råda en felaktig uppfattning om de nuvarande möjligheterna att erhålla offentligt biträde. Offentligt biträde skall som ovan framhållits förordnas i ärenden som gäller den personliga rörelsefriheten eller integriteten så snart det behövs för tillvaratagande av vederbörandes rätt. I fråga om behovsprövningen vill utskottet i anledning av motionen liksom föregående år understryka att stor vikt i det enskilda fallet bör fästas vid den enskildes egen inställning samt att även andra faktorer, t. ex. att den enskilde är berövad friheten, bör beaktas. I sammanhanget kan utskottet tillägga att DON i sitt nyss nämnda remissyttrande uttalar att den i remissärendet aktualiserade frågan bör beaktas i samband med en allmän översyn av bestämmelserna om rättshjälp genom offentligt biträde samt förklarar sig ha för avsikt att under hösten 1974 lämna justitiedepartementet en redogörelse för de erfarenheter de olika rätts- hjälpsorganen vunnit av bl. a. denna form av rättshjälp.

Mot bakgrund av det anförda erfordras inte någon riksdagens åtgärd i anledning av motionen 1974:1259 i nu behandlade delar (yrkande B och yrkande C delvis).

Vad gäller den i motionen 1974:1259 upptagna frågan om offentligt biträde i socialförsäkringsmål (yrkande C delvis) vill utskottet erinra om att spørgsmålet om allmänt ombud behandlades av riksdagen föregående år i anledning av en motion om förbättrat rättsskydd i socialförsäkringsärenden (se SfU 1973:12). Sistnämnda, mera vittomfattande fråga borde enligt socialförsäkringsutskottet tas upp till prövning i samband med en planerad översyn av den allmänna försäkringens besvärregler. En utredning med uppdrag att företa en översyn av besvärsorganisationen inom socialförsäkringen och närliggande områden har nyligen tillsatts. I direktiven för utredningen (se anförande till statsrådsprotokollet över socialärenden den 18 januari 1974) har socialministern uttalat bl. a. att frågekomplexet om allmänt ombud bör ingående prövas. Det sagda gäller både frågan om allmänt ombud som företrädare för det allmännas intresse och önskemålet om ett allmänt ombud med uppgift att tillgodose den enskildes intresse.

I det läge den av motionärerna upptagna frågan sålunda bragts saknas enligt utskottets mening anledning till någon riksdagens åtgärd till följd av motionen 1974:1259 i denna del (yrkande C delvis).

Under detta avsnitt skall utskottet slutligen behandla önskemålet i motionen 1974:386 om en smidigare ordning för beslut i frågor om offentligt biträde (yrkande 4 delvis). Enligt motionärerna har det förekommit fall där rättshjälpsnämnd, som har att förordna offentligt biträde oavsett vilken myndighet som handlägger det mål eller ärende vari fråga om sådant förordnande uppkommit, inte ansett sig kunna inhämta erforderliga upplysningar från den handläggande myndigheten per telefon. I stället har i frågan om förordnande av offentligt biträde företagits skriftväxling med resultat att förordnandet kunnat dröja åtskilliga dagar.

Som utskottet anført i ett föregående avsnitt torde vid genomförandet av en så omfattande reform som rättshjälpsreformen knappast kunna undvikas att en del praktiska problem uppstår i inledningsskedet. I mycket är det här fråga om initialsvårigheter som bortfaller när effektiva handlägningsrutiner arbetats in. Utskottet vill erinra om sitt uttalande föregående år (JuU 1973:1 s. 36) om att olägenheter av nu berörd art borde kunna övervinnas genom praktiska rutiner. Regelmässigt borde ett kortfattat yttrande från den myndighet som handhar det bakomliggande ärendet vara tillfyllest. Med hänsyftning på sådana fall som motionärerna berör, då stor skyndsamhet är påkallad, uttalade utskottet också att information torde kunna lämnas per telefon i brådskande situationer. Enligt vad utskottet inhämtat har företrädare för DON i skilda sammanhang, under hänvisning bl. a. till detta uttalande, för vederbörande tjänstemän vid rättshjälpsnämnderna påpekat angelägenheten av att ärenden angående förordnande av offentligt biträde regelmässigt handläggs med stor skyndsamhet. Uttalandet äger enligt utskottets mening

giltighet såväl vid vederbörande förvaltningsmyndighet som vid rättshjälpsnämnderna.

Mot bakgrund av det anförda saknas skäl till någon riksdagens åtgärd till följd av motionen 1974:386 i nu behandlad del (yrkande 4 delvis).

Information

I motionen 1974:386 hemställs att riksdagen skall ge Kungl. Maj:t till känna att en förbättrad och sakligt korrekt information om rättshjälpsreformen bör komma till stånd (yrkande 3). Till stöd för yrkandet uppger motionärerna bl. a. att allmänheten på många håll svävar i den villfarelsen att rättshjälps enligt den nya ordningen bara lämnas vid allmän advokatbyrå samt att uppgifter i en kommunal publikation befast läsarna i denna villfarelse.

Utskottet vill erinra om att utskottet både 1972 och 1973 relativt ingående uppehöll sig vid vikten av att verkningsfulla åtgärder vidtas för att informera allmänheten om den betydelsefulla rättshjälpsreformen samt att stora belopp anvisades för ändamålet (se JuU 1973:1 s. 40). DON har till utskottet lämnat utförliga uppgifter om den informationsverksamhet som bedrivits genom dess försorg (bl. a. rikstäckande annonskampanjer i tidningspressen, en serie foldrar och broschyrer samt ett pressmeddelande där "på förekommen anledning" understrukits att rättssökande som vill anlita jurist på advokatbyrå kan vända sig till antingen en allmän eller en privat byrå). Vidare har enligt vad utskottet har sig bekant i anslutning till rättshjälpsreformen bedrivits en inte oväsentlig upplysnings- och informationsverksamhet från enskilda advokaters sida.

Med hänsyn till det anförda saknas enligt utskottets mening skäl till någon särskild åtgärd från riksdagens sida i anledning av motionen 1974:386 i här behandlad del (yrkande 3).

Utskottets hemställan

Utskottet hemställer

- A. att riksdagen beträffande kostnad som uppkommit före beslut om allmän rättshjälps
 1. med avslag på motionen 1974:1683 bifaller propositionen 1974:71 såvitt avser 20 § förslaget till lag om ändring i rättshjälpslagen,
 2. avslår motionen 1974:386 i denna del (yrkande 4 delvis) i den mån den inte tillgodosetts genom utskottets hemställan under A 1;
- B. att riksdagen bifaller propositionen såvitt avser förslaget till lag om ändring i rättshjälpslagen i den mån det inte omfattas av utskottets hemställan ovan;
- C. att riksdagen beträffande utbetalning av fastställd biträdesersättning avslår motionen 1974:386 i denna del (yrkande 4 delvis);

- D. att riksdagen beträffande rättshjälp åt näringsidkare i anledning av motionen 1974:79 och motionen 1974:386 i denna del (yrkande 1) ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört rörande en omprövning av reglerna om rättshjälp åt näringsidkare;
- E. att riksdagen beträffande kostnader för särskilt förordnad skiftesman i anledning av motionen 1974:386 i denna del (yrkande 2) ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört i detta hänseende;
- F. att riksdagen beträffande kostnadsansvaret för motparts rättegångskostnader avslår motionen 1974:378;
- G. att riksdagen beträffande makes skyldighet att i vissa fall betala hälften av kostnaden för andra makens rättshjälp avslår motionen 1974:1682;
- H. att riksdagen beträffande förutsättningar för förordnande av offentligt biträde avslår motionen 1974:1259 i denna del (yrkande B samt yrkande C delvis);
- I. att riksdagen beträffande allmänt ombud på socialförsäkringens område avslår motionen 1974:1259 i denna del (yrkande C delvis);
- K. att riksdagen beträffande handläggningen av frågor om förordnande av offentligt biträde avslår motionen 1974:386 i denna del (yrkande 4 delvis);
- L. att riksdagen beträffande information om rättshjälpsreformen avslår motionen 1974:386 i denna del (yrkande 3).

Stockholm den 14 maj 1974

På justitieutskottets vägnar

ASTRID KRISTENSSON

Närvarande: fru Kristensson (m), fröken Mattson (s), herrar Polstam (c), Larfors (s), Johansson i Växjö (c), Jönsson i Malmö (s), Nygren (s), Bengtsson i Göteborg (c), Nilsson i Visby (s), Fransson (c), Lövenborg (vpk), fru Wiklund (c), fru Andersson i Kumla (s), herrar Wijkman (m) och Petersson i Röstånga (fp).

Reservation

vid *punkten D* i utskottets hemställan av fru Kristensson (m), herrar Polstam (c), Johansson i Växjö (c), Bengtsson i Göteborg (c), Fransson (c), fru Wiklund (c) och herr Wijkman (m), som anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 10 som börjar med orden "I ärendet" och slutar med orden "till känna" bort ha följande lydelse:

I ärendet har utskottet haft tillgång till uppgifter rörande omständigheterna i ett antal avgöranden av DON:s besvärsnämnd i frågor om rättshjälp åt näringsidkare. Av det föreliggande materialet torde inte till belysning av motionsspörsmålet kunna dras några säkra slutsatser rörande nämndens praxis. Det synes dock berättigat att, i likhet med vad som görs i motionen 1974:79, hävda att det föreligger vissa, i praktiken besvärande gränsdragningsproblem. Utskottet har särskilt fäst sig vid de svårigheter som inte sällan synes föreligga att avgöra om sökandens ekonomiska förhållanden är sådana att de motiverar slutsatsen att särskilda skäl föreligger för rättshjälp. Bl. a. uppstår ofta tillämpningsproblem i sådana fall då sökandens nettointäkt av sin rörelse är liten men omsättningen i rörelsen är relativt hög. Även frågan huruvida sökanden är att anse som näringsidkare synes ofta bereda problem i den praktiska tillämpningen.

Det nu anförda leder utskottet till uppfattningen att — såsom utskottet förutskickade i samband med rättshjälpsreformens antagande — frågan om rättshjälp åt näringsidkare bör tas upp till omprövning.

Vid denna omprövning, som bör gälla problematiken i hela dess vidd, bör enligt utskottets mening hänsyn tas till de starkt kritiska synpunkter i ämnet som under förarbetena till rättshjälpsreformen anfördes av ett stort antal remissinstanser och som också togs upp i motioner till riksdagen. Det måste beaktas att gränsdragningen mellan anställningsförhållande och företagsamhet i egen regi ofta är svår att göra samt att såväl tolkningen av dessa båda begrepp som tillämpningen av den hittills gällande bestämmelsen, som medger rättshjälp åt näringsidkare i undantagsfall, många gånger förorsakar osäkerhet. Från social synpunkt är det som framhålls i motionen 1974:79 för övrigt inte mindre angeläget att en näringsidkare i små ekonomiska omständigheter bereds möjlighet att ta till vara sin rätt i fråga om sin näring än att han erhåller bistånd i fråga om sina rent privata angelägenheter; i båda fallen drabbas han och hans familj lika hårt av följderna av att han genom ekonomiskt trångmål förlorar sin rätt. Det bör också beaktas att rättegångskostnader för flertalet mindre och medelstora företagare är en i budgeten oförutsedd utgiftspost. Enligt utskottets mening kan det inte begäras att t. ex. hantverkare, lantbrukare och handlande alltid skall hålla en ekonomisk beredskap för att kunna betala eventuella rättegångskostnader. Som den hittillsvarande praktiska tillämpningen visar kan — även med en generös tolkning av den ifrågavarande undantagsbestämmelsen — stora grupper av näringsidkare med beaktansvärt behov av rättshjälp bli ställda utanför reformen. Det kan inte förutsättas att detta behov i tillbörlig utsträckning kan tillgodoses genom någon form av försäkring eller genom förmedling av någon intresseorganisation.

Sammanfattningsvis finner utskottet att det från både rättvisesynpunkter och jämlikhetssynpunkter är angeläget att rättshjälpslagens reglering av frågan om rättshjälp åt näringsidkare ändras så att näringsidkare i normalfallen inte utesluts från möjlighet till allmän rättshjälp.

Med hänsyn till den vikt utskottet tillmäter frågan om rättshjälp åt näringsidkare bör omprövningen företas skyndsamt och inte anstå till den samlade bedömning av utvecklingen på rättshjälpsområdet som departementschefen förutskickat. Förslag som tillgodoser vad utskottet ovan uttalat bör av Kungl. Maj:t föreläggas nästa års riksdag. I enlighet med det anförda förordar utskottet att riksdagen i anledning av motionerna 1974:79 och 1974:386 (yrkande 1) hos Kungl. Maj:t begär att reglerna om rättshjälp åt näringsidkare omprövas och att förslag i ämnet föreläggs 1975 års riksdag.

dels att utskottets hemställan under D bort ha följande lydelse:

- D. att riksdagen beträffande rättshjälp åt näringsidkare i anledning av motionen 1974:79 och motionen 1974:386 i denna del (yrkande 1) hos Kungl. Maj:t begär att rättshjälpslagens regler om rättshjälp åt näringsidkare omprövas i enlighet med vad utskottet uttalat och att förslag i ämnet föreläggs 1975 års riksdag.

